

Uchwała z dnia 16 marca 2007 r., III CZP 9/07

Sędzia SN Dariusz Zawistowski (przewodniczący)

Sędzia SN Józef Frąckowiak (sprawozdawca)

Sędzia SN Irena Gromska-Szuster

Sąd Najwyższy w sprawie wszczętej z urzędu przy uczestnictwie Wiktora C. o wpis do rejestru dłużników niewypłacalnych, po rozstrzygnięciu w Izbie Cywilnej na posiedzeniu jawnym w dniu 16 marca 2007 r. zagadnienia prawnego przedstawionego przez Sąd Okręgowy w Toruniu postanowieniem z dnia 4 grudnia 2006 r.:

„Czy w świetle art. 55 pkt 3 ustawy z dnia 20 sierpnia 1997 r. o Krajowym Rejestrze Sądowym (jedn. tekst: Dz.U. z 2001 r. Nr 17, poz. 209 ze zm.) do rejestru dłużników niewypłacalnych wpisuje się osobę, która została zobowiązana do wyjawienia majątku w postępowaniu, które następnie zostało umorzone?”

podjął uchwałę:

Umorzenie postępowania o wyjawieniu majątku stanowi podstawę do wykreślenia dłużnika z rejestru dłużników niewypłacalnych (art. 59 ust. 1 ustawy z dnia 20 sierpnia 1997 r. o Krajowym Rejestrze Sądowym, jedn. tekst: Dz.U. z 2001 r. Nr 17, poz. 209 ze zm.).

Uzasadnienie

Sąd Okręgowy w Toruniu, rozpoznając apelację uczestnika postępowania Wiktora C. od postanowienia Sądu Rejonowego w Toruniu z dnia 14 września 2006 r., powziął istotne wątpliwości i na podstawie art. 390 § 1 k.p.c. przedstawił Sądowi Najwyższemu do rozstrzygnięcia zagadnienie prawne przytoczone na wstępie. Powstało ono na tle następującego stanu faktycznego.

Sąd Rejonowy w Toruniu na wniosek wierzyciela Gminy Miasta T. postanowieniem z dnia 16 marca 2006 r., które uprawomocniło się w dniu 23 marca 2006 r., nakazał dłużnikowi Wiktorowi C. wyjawienie majątku. Kolejnym

postanowieniem z dnia 20 kwietnia 2006 r. Sąd ten, w związku z cofnięciem wniosku przez wierzyciela, umorzył postępowanie.

Odpis prawomocnego postanowienia o wyjawienie majątku został przesłany do sądu rejestrowego, co spowodowało w dniu 12 czerwca 2006 r. wydanie przez referendarza sądowego postanowienia w przedmiocie wpisu dłużnika Wiktora C. do Krajowego Rejestru Sądowego – rejestru dłużników niewypłacalnych. Wpisu dokonano na podstawie art. 55 pkt 3 ustawy z dnia 20 sierpnia 1997 r. o Krajowym Rejestrze Sądowym (jedn. tekst: Dz.U. z 2001 r. Nr 17, poz. 209 ze zm. – dalej: "u.K.Rej.S."). Postanowienie to zostało utrzymane w mocy przez Sąd Rejonowy. (...)

Sąd Okręgowy zauważył, że podstawowym celem rejestru dłużników niewypłacalnych jest realizacja zasady bezpieczeństwa obrotu przez ujawnianie i informowanie uczestników tego obrotu o dłużnikach niewywiązujących się ze swoich zobowiązań, a w konsekwencji zagrażających interesom wierzycieli. Bezsporne jest również, że zobowiązanie dłużnika do wyjawienia majątku stanowi przesłankę wpisu do rejestru dłużników niewypłacalnych, niezależnie od dalszego losu postępowania o wyjawienie majątku. Wątpliwości powstają jednak w sytuacji, w której, jak w rozpatrywanej sprawie, po uprawomocnieniu się postanowienia zobowiązującego dłużnika do wyjawienia majątku postępowanie zostało umorzone na skutek cofnięcia wniosku przez wierzyciela. (...)

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Należy zgodzić się z Sądem Okręgowym, że literalna wykładnia art. 59 ust. 1 w związku z art. 55 pkt 3 u.K.Rej.S. wskazuje, iż dłużnik wpisany do rejestru dłużników niewypłacalnych na podstawie postanowienia, które zobowiązuje go do wyjawienia majątku, powinien pozostać wpisany do tego rejestru, nawet gdy postępowanie w tej sprawie zostaje umorzone, przepis ten przewiduje bowiem, że sąd rejestrowy z urzędu dokonuje wykreślenia wpisu dłużnika z rejestru dłużników niewypłacalnych w razie uchylecia lub zmiany postanowienia, na którego podstawie wpis został dokonany. Umorzenie postępowania o wyjawienie majątku nie jest więc wymienione jako podstawa wykreślenia wpisu dłużnika z rejestru dłużników niewypłacalnych.

Za takim sposobem rozumienia tego przepisu przemawiają również inne ważne względy.

Rola sądu w postępowaniu rejestrowym prowadzonym na podstawie ustawy o Krajowym Rejestrze Sądowym została przez ustawodawcę wyraźnie określona; sąd dokonuje wpisów na podstawie określonych dokumentów i ze względu na charakter rejestru, prowadzonego elektronicznie, w sposób szczególnie sformalizowany. Nie bez znaczenia przy wykładni przepisów ustawy o Krajowym Rejestrze Sądowym, która nie powinna być wykładnią rozszerzającą, są także funkcje pełnione przez rejestr dłużników niewypłacalnych. Jak podkreśla się w doktrynie i orzecznictwie, wpis do takiego rejestru ma informować uczestników obrotu o podmiotach, które ze względu na swoją sytuację majątkową stanowią potencjalnie zagrożenie dla kontrahentów, a tym samym chronić ich przed skutkami, do jakich może doprowadzić prowadzenie interesów z dłużnikiem niewypłacalnym. Z punktu widzenia samego dłużnika pełni on niewątpliwie rolę swoistej sankcji, która spotyka go za to, że nie realizuje zobowiązań wobec wierzycieli. Osoba wpisana do rejestru dłużników niewypłacalnych powinna być z niego wykreślona tylko wtedy, gdy odpada przyczyna wpisu.

Z przepisów, na podstawie których może być wydane postanowienie zobowiązujące dłużnika do wyjawienia majątku, wyraźnie wynika, dlaczego takie postanowienie może być podstawą wpisu do rejestru dłużników niewypłacalnych. Zgodnie z art. 913 k.p.c., wierzyciel, który chce uzyskać postanowienie o wyjawieniu majątku, powinien wykazać, że zajęty w wyniku egzekucji majątek dłużnika nie rokuje zaspokojenia egzekwowanej wierzytelności lub że nie uzyska on w pełni zaspokojenia swej należności. Wydanie postanowienia o wyjawieniu majątku następuje więc po sprawdzeniu przez sąd, że istnieje uzasadnione przypuszczenie, iż dłużnik nie będzie w stanie zaspokoić wierzyciela.

Zagadnienie prawne przedstawione przez Sąd Okręgowy sprowadza się w istocie do odpowiedzi na pytanie, czy można wskazać argumenty, które pozwalają na odstępstwo od dosłownej wykładni art. 59 ust 1 u.K.Rej.S. Odstępstwo takie jest dopuszczalne, jeżeli wyniki wykładni językowej prowadzą to wniosków, które ze względu na ważne wartości chronione przez prawo lub powszechnie akceptowane zasady racjonalnego i logicznego myślenia byłyby nie do przyjęcia. Wprawdzie w polskim prawie nie ma przepisu upoważniającego sąd do niestosowania przepisu, którego zastosowanie byłoby nieracjonalne lub niesłuszne, ale w orzecznictwie i doktrynie dopuszcza się w drodze wykładni celowościowej korygowanie wyników, do jakich prowadzi wykładnia językowa.

Pierwszym ważnym argumentem przemawiającym za odstąpieniem od dosłownego rozumienia art. 59 ust. 1 u.K.Rej.S. jest ocena skutków, do jakich prowadzi umorzenie postępowania o wyjawienie majątku. Jeżeli umorzenie następuje przed wykonaniem przez dłużnika obowiązków, do których jest zobowiązany na podstawie postanowienia o wyjawieniu majątku, to zostaje on zwolniony z ich wykonania; dłużnik nie jest więc już zobowiązany do składania wykazu majątku, a sąd nie może odebrać od niego przyrzeczenia lub stosować środków przymusu. Wprawdzie nie ma podstaw do uchylenia takiego postanowienia z powołaniem się na art. 359 w związku z art. 13 § 2 k.p.c., gdyż wierzyciel nie traci prawa do ponownego wystąpienia z wnioskiem o wyjawienie majątku, to jednak – jak podkreśla się w doktrynie – wskutek umorzenia postanowienie o wyjawienie majątku traci moc wiążącą i chociaż formalnie istnieje, nie wywiera skutków prawnych. Z tego punktu widzenia można więc uznać, że umorzenie prowadzi do takich samych skutków, jak uchylenie postanowienia. Dochodzi w istocie do sytuacji przewidzianej w art. 59 ust. 1 u.K.Rej.S.; postanowienie, na podstawie którego dokonano wpisu w rejestrze dłużników niewypłacalnych, przestało wywierać skutki prawne.

Drugi argument wiąże się z tym, że umorzenie postępowania o wyjawienie majątku na wniosek wierzyciela spowodowane jest odpadnięciem podstaw, które uzasadniały traktowanie dłużnika jako niewypłacalnego. Zakładając, że wierzyciel działa racjonalnie, to występuje z wnioskiem o umorzenie postępowania wtedy, gdy dłużnik już go zaspokoił lub gdy odpadną postawy do przypuszczenia, że wierzyciel zaspokojenia nie uzyska. W istocie więc po umorzeniu postępowania o wyjawienie majątku odpadają podstawy do traktowania dłużnika jako niewypłacalnego.

Kolejny argument dotyczy funkcji pełnionych przez rejestr dłużników niewypłacalnych. Jeżeli celem wpisania dłużnika do takiego rejestru jest informacja o tym, że jest on niewypłacalny oraz swoista sankcja dla dłużnika za to, iż dopuścił do takiego stanu, to utrzymywanie wpisu w rejestrze staje się bezprzedmiotowe, gdy dłużnik przestał być niewypłacalny. Pozostawienie go w rejestrze dłużników niewypłacalnych staje się tym bardziej bezzasadne, że umorzenie postępowania w sprawie wyjawienia majątku następuje z inicjatywy wierzyciela. (...)

Z tych względów Sąd Najwyższy, na podstawie art. 390 k.p.c., orzekł, jak w uchwale.

